

หญิงชาวลีซูในชุมชน

การตั้งศาลเทพเจ้าอีดำมอ

ผู้ร่วมพิธีผูกตาเหล่าติดกับต้นไม้

ภูมิปัญญาพื้นบ้าน

● ชัชวาลย์ ทองดีเลิศ

karn_chatchawan@hotmail.com

หม้อกู่วี่ะ

พิธีคืนพื้นป่าให้เทพอีดำมอ

สี่สี่เส็ดเสตใสสลบสี่เขียว สีฟ้า ยาวลงไปถึงหัวเข่ามีแถบสีขาวเล็ก ๆ เย็บด้วยมือพาดตรงด้านหน้าและไหล่แขน เห็นขากางเกงสี่สตรัดขา โพล์เลยเข่าออกมา รัดเอวด้วยสายเข็มขัดผ้าที่ด้านหลังมีผ้าหลากสีเย็บเป็นเส้นเล็ก ๆ ตรงปลายของแต่ละเส้นมีด้ายมัดรวมกันลูกกลม ๆ เป็นกลุ่มพวงโต นี้คือชุดประจำของผู้หญิงลีซู ส่วนผู้ชายนั้นดูเรียบ ๆ เสื้อแขนยาวป้ายทับกันด้านหน้า กางเกงขากว้างสีฟ้ายาวครึ่งน่อง

“สรรพสิ่งในโลกนี้มีเจ้าของ”

เป็นความเชื่อของชาวลีซูที่ คักดา อามี หนุ่มใหญ่เชื้อสายลีซูบอกกล่าวกับผมเป็นคำแรกเมื่อคุยกันถึงการอนุรักษ์ป่าของชนลีซู

ไม่ว่าจะทำอะไรต่อสรรพสิ่งจะต้องขอต่อเทพก่อน เทพเจ้าที่ชาวลีซูเคารพนั้นมีหลายองค์

มะหะยื่อสี่อผ้า เป็นเทพเจ้าผู้ตัดสินความดีความชั่ว มีชื่อตำมอ เทพเจ้าผู้รักษาผืนแผ่นดิน คุแลสรรพรพลิ่งทั้งหลายที่อยู่บนโลก

อีตำมอ เทพผู้รักษาผืนแผ่นดิน

อาปาโหม่ เทพผู้ดูแลรักษาหมู่บ้านและคนในหมู่บ้าน

สี่อจยื่อสี่อผ้า เทพผู้ดูแลรักษาต้นไม้ เวลาจะใช้

ประโยชน์จากต้นไม้ต้องทำพิธีขอจากเทพองค์นี้ก่อนเสมอ

จาถั่วสี่อผ้า เทพแห่งดิน

ยจื่อตุ่วสี่อผ้า เทพแห่งน้ำ ต้นน้ำลำธาร การใช้น้ำ

ต้องขอจากเทพองค์นี้

จะมีพิธีกรรมเคารพเช่นไหว้ต่อเทพทั้งหลายทุก ๆ ปี สืบเนื่องมาอย่างยาวนาน

ผู้เฒ่าผู้แก่ชาวสิชูเล่าให้ฟังว่า “เมื่อ 20 ปีก่อน มีชาวบ้านกลุ่มหนึ่งไปตัดไม้และหาผึ้งกิน แต่ปรากฏว่าหาไม่ได้ จึงได้แข่งดำ ลบหลูต่อเทพอีตำมอ ต่อจากนั้นอีกไม่นาน ช้างป่าได้มาทำลายพืชที่ปลูกไว้และกระท่อมในไร่จนพังพินาศสิ้น ในที่สุดต้องมีการทำพิธีขอขมาต่อเทพอีตำมอ การทำลายต่าง ๆ จึงยุติลง”

เมื่อใดที่เทพได้รับการลบหลู่ คำบอกเล่าถึงเหตุการณ์ที่เหนือความคาดหมาย ความสูญเสียแบบนี้เกิดขึ้นทุกครั้ง ทั้งเป็นการลงโทษและเป็นสิ่งที่พร่าเตือนให้ยังคงความสัมพันธ์ที่เคารพต่อเทพสืบต่อไป

ผมตามศักดาไปร่วมพิธี “หม้อกู่ว๊ะ” ของชาวสิชูที่บ้านไทรงาม ตำบลแม่เนาตึง อำเภอปาย จังหวัดแม่ฮ่องสอน หม้อกู่ว๊ะ เป็นพิธีกรรมการถวายผืนป่าให้แก่อีตำมอ เทพผู้คุ้มครองเทือกเขาและผืนป่าในบริเวณที่ตั้งของชุมชน พร้อมทั้งขอพรจากเทพให้ดำเนินชีวิตด้วยความสงบสุขในรอบปี และในการนี้ถือเป็นการแสดงถึงการขอบคุณต่อเทพต่าง ๆ ไปด้วย ทั้งมีชื่อตำมอ และอาปาโหม่

เมื่อผู้เฒ่าผู้แก่ดูฤกษ์ยามยามดีแล้วก็เตรียมที่ตั้งศาลเทพเจ้าอีตำมอ บริเวณที่เหมาะสมต้องมีต้นไม้ที่สมบูรณ์พร้อมที่จะเติบโตอย่างน้อย 3 ต้น

ทุกคนจะช่วยกันเตรียมเครื่องประกอบพิธีและเครื่องเช่นไหว้ ธงกระดาษเขียน ข้าวสาร ยาเส้น ใบชา น้ำ ไก่ และหมู พิธีเริ่มด้วยการอัญเชิญเทพ มีชื่อตำมอ ผู้คุ้มครองแผ่นดิน หว่านยื่อสี่อผ้า เทพผู้ดูแลขุนเขาที่อยู่ใกล้เคียง และอัญเชิญอีตำมอ

แท่นบูชาเทพของชาวสิชู

หลังจากอัญเชิญเทพทั้ง 3 องค์แล้ว ผู้เฒ่าผู้แก่ผู้ทำพิธีจะไปประจำที่หน้าแท่นบูชาเทพเพื่อทำพิธีถวายเครื่องเซ่นไหว้พร้อมกัน

“ขอแต่เทพดาผู้ดูแลรักษาพื้นพิภพใต้ฟ้า ผู้เป็นเจ้าของชีวิตแห่งผืนป่า และธรรมชาติแห่งนี้ บัดนี้เวียนมาถึงวันแห่งสิริมงคลที่พวกเราจะต้องมาทำพิธีกรรมตามจารีตประเพณีอันดีงาม จึงได้รวบรวม จัดทำธงเงินธงทอง

ชาลึช่วมพิธี

ใบชา ยาเส้น ไก่ผู้ ไก่แม่ และหมูมาถวายท่าน ขอท่านได้โปรดมารับไป และเมื่อรับไปแล้วขอให้ท่านได้โปรดประทานพรให้พวกเราเหล่าสมาชิกชุมชน ญาติพี่น้องมิตรสหายที่มาร่วมพิธีกรรมในวันนี้ ให้อยู่ดีมีสุขคลาดแคล้วจากโรคภัยไข้เจ็บและสิ่งอันตรายทั้งปวง และขอให้ผืนป่าแห่งนี้เป็นผืนป่าที่อุดมสมบูรณ์ มีต้นไม้ใหญ่เล็ก นกน้อยฝูงใหญ่ สัตว์ป่าหลากหลายมากขึ้นทุกวัน ตลอดจนขอให้ท่านช่วยคุ้มครองรักษาให้คงอยู่ยาวนาน อย่าให้ใครมาทำลายต้นไม้ สัตว์ป่า หากมีใครมาทำลายขอให้ท่านได้ลงโทษให้ผู้นั้นจงมีอันเป็นไป ขอให้หมู่บ้านแห่งนี้เป็นที่ชื่นชอบและกล่าวขานในทางที่ดี ไม่เป็นที่รังเกียจและถูกตำหนิจากคนภายนอก ด้วยเหตุนี้พวกเราจึงได้มาทำพิธีตามประเพณี เพื่อให้ท่านช่วยคุ้มครองรักษาสรรพสิ่งทั้งหลายในผืนป่าแห่งนี้ และให้ถือเป็นการถวายป่าให้ท่านอย่างสมบูรณ์ ณ บัดนี้”

บทสวดคำถวายผืนป่าของเหล่าผู้เฒ่าหน้าศาลและแท่นบูชาที่แสนเรียบง่าย สะกดให้ผู้เข้าร่วมพิธีทุกคนนั่งน้อมรับเทพผู้เป็นจิตวิญญาณแห่งสรรพสิ่ง ผืนดิน ผืนฟ้า ผืนป่า ต้นไม้ สายน้ำ และผู้คนที่นั่งอยู่รวมกัน ณ ตรงนี้

หลังจากพิธีแล้วผู้เฒ่าหน้าศาลแหลวเครื่องป้องกันสิ่งชั่วร้ายและการทำลายไปผูกติดกับต้นไม้ เป็นสัญลักษณ์ว่าเป็นต้นไม้ที่เทพเป็นเจ้าของแล้ว ห้ามผู้ใดมาตัดทำลาย

จะไม่มีการเข้าไปทำลายใด ๆ ไม่ว่าจะเป็นป่าไม้หรือสัตว์ป่า จะมีบ้างก็เพียงแต่ขอเก็บผัก เห็ด และยา

สมุนไพร ตามความจำเป็นของชีวิตเท่านั้น นี่เป็นพันธะสัญญาที่มีต่อเทพร่วมกัน

คำในบทสวดแต่ละคำสะท้อนจิตปรารถนาถึงความสุขสงบ ความอุดมสมบูรณ์ และการอยู่ร่วมกันอย่างกลมกลืนมิตร และโทษที่รุนแรงหากมีการผิดสัจจะสัญญาที่ให้ไว้

ทุกคนยิ้มแย้ม มีความสุขหลังจากได้ทำพิธีกรรมร่วมกันแล้ว

ขณะที่ผมสัมผัสอยู่กับสังคมหมู่บ้านเล็กๆ ๑ กลางป่าแห่งนี้ที่กำลังทำพิธีหม้อกู่ไว้เพื่อถวายผืนป่าคืนให้แก่เทพเจ้าแห่งธรรมชาติ ทว่าผมก็ได้สัมผัสกับกระแสธารอันเขียวกรากแห่งจิตปรารถนาเพื่อวัตถุ เงินตรา เทคโนโลยีอันทันสมัย การดิ้นรนยื้อแย่งแข่งขัน ทำลายล้างกันไม่สิ้นสุด ของทั้งในสังคมไทยและสังคมโลก อันกว้างใหญ่ไพศาลที่โอบล้อมหมู่บ้านไทรงามแห่งนี้

เสียงอันแหบแห้งของธรรมชาติพยายามจะบอกกล่าวกับผู้คน สายใยสำนึกแห่งความรัก ความเอื้ออาทรกำลังสั่นไหวดลใจแก่พวกเราและชาวโลก

ขอขอบคุณเครือข่ายสิ่งแวดล้อมและวัฒนธรรมลึชู่ ท่านสามารถขอข้อมูลเพิ่มเติมได้ที่ สมาคมศูนย์รวมการศึกษาและวัฒนธรรมของชาวไทยภูเขาแห่งประเทศไทย 252 หมู่ 2 ต.สันทรายน้อย อ.สันทราย จ.เชียงใหม่ 50210 โทร.0-5339-8591